

454. Tubhataja

403

Piibli ramato sisse

mis

Cesti = ma rahwale kasuks

on kirjotanud

Johann Willem Ludo Ludse.

Tallinnas,

trükitud Lindworsse 1788.

ENSV TA
Kirjandusemuuseumi
Arhiiviraamatukogu

32119

Er. Excellenz

dem

Herrn Vice = Gouverneur

wirkl. Etats = Rath und Ritter

Freyherrn

Balthasar von Campenhausen

widmet

diese wenigen Blätter

der Verfasser.

V o r r e d e.

Es würde mir nicht einfallen, eine deutsche Vorrede zu diesem Werkchen zu schreiben, wenn ich nicht für nöthig hielte, von der Absicht desselben etwas zu sagen, um einigen wahrscheinlichen Einwendungen, gegen Form und Inhalt dieses Büchleins, vorzubeugen.

Meine Absicht war, nicht eine biblische Geschichte selbst, sondern nur den möglichst kürzesten Leitfaden derselben zu schreiben. Jene würde immer zu weitläufig, folglich für den armen Ehsten zu kostbar geworden seyn; ich überlasse daher einem jedem Vater oder Schulmeister die Geschichte selbst den Kindern vollständiger zu erzählen: denn die Erfahrung hat mich gelehret, daß eine erzählte Geschichte, (sie sey so einfältig vorgetragen als sie wolle,) mehr Eindruck macht, und wenn sie, in der Absicht, erbaulich dadurch zu werden, erzählt wird, auch mehr moralischen Nutzen schafft, als jede gelesene, so wie ich aus dem Beyspiele der Bibel und unseres Heilandes überhaupt gelernt ha-

be, daß der historische Religions Unterricht der beste ist. Da ich aber die Kürze so sehr suchte, bin ich vielleicht in einigen Fällen zu kurz gewesen. Solte es sich so verhalten, so wünschte ich, daß einsichtsvollere Männer sich durch diesen Fehler möchten aufmuntern lassen, ihr Talent zum Besten der Christen zu verwenden, um ihnen Fehler freyere und wohlfeilere Bücher in die Hände zu geben, als ich sie schreiben konnte. Eine meiner Neben-Absichten war auch, hiedurch der ehstnischen Schuljugend ein Lesebuch zu verschaffen, das sich ein jedes kaufen und folglich mit lesen könnte, indem das andre vorliest. Bibel und Gesangbuch sind zu diesem Behufe zu theuer, der Catechismus zu sehr unterbrochen, und das A, B, C-Buch nicht vollständig und für die Jugend nicht unterhaltend und anziehend genug. Gott wolle nun geben, daß ich hiedurch möge geleistet haben, was ich zu leisten wünschte, und daß auch ich dadurch etwas zur Aufhelfung des ehstnischen Schulwesens möchte beygetragen haben.

Lahentagge im Arensburgischen Kreise
den 14. des Christmonats 1787.

J. W. L. Luce.
Mae-

Maenitsus.

Armad sõbbrad! Siin on teitel üks visso-
kenne ramat. Seal seest leiate teie need
asjad, mis Piibli ramato sees on üllespantud,
nenda kui nemmad teine teise järrele on sün-
dind. Sellesamma piisofe ramato seest ei leia
teie mitte ni paljo, kui Piibli ramatussest:
sest temma ei pea mitte Jummalala sanna ärra-
selletama, ehk teine Piibli ramat ollema,
waid ta peab teid agga Jummalala sanna pole
juhhatama, ja teitele õppetama, kuidas teie
peate Jummalala sanna luggema, ja ommade
laste käest küsima, kas nemmad ka on sedda
meeles piddand, mis nemmad on luggend, ja
wiimaks, et teie lapsed woivad teite käest
küsida: kuidas olli se, keige asjadega, mis
ma siin paari sannadega leian? ja et teil siis
peab kangem nou ollema lastele paljo head
Jummalala sannade seest, waggadest inuimes-
test räkima ja õppima, ja et teie ka peate se
lõbbi Jummalala sanna pole juhhatud sama, et
teie ka woite teite laste küsimisje peäle kosta.

Kõl ma tean, et wägga paljo ' teite seas on,
 kes ep olle mitte Jummal sanna näinud ehk
 luggend, monningad sepärrast, et nemmad
 ei tea mitte, mis head, tarwilisfed, ja arm-
 sad asjad seal sees on üllespantud, monnin-
 gad waesusse pärrast, ehk et nendel ep olle
 rahha, ehk et nemmad ei jowa mitte selle eest
 wälja andma. Sepärrast ollen minna nüüd
 sedda ramato ni pissokeks teind, kui se woiks
 sündida, et temma ei pea paljo mitte maksma,
 et teie ommeteggi se läbbi woiksite maitsta,
 mis kennad juttud ja teggud Piibli ramato sees
 on ülleskirjotud. Ägga mitte nende pärrast
 ollen minna ükspäinis lasknud sedda ramato
 trükkida, waid ka nende eest, kennel jubba
 üks Piibli ramat on. Loege siis moistusse ja
 tähhele pannemisegega üks Piibli ramat läbbi,
 ja laske ommad lapsed minno ramat luggeda,
 pärrast sedda küssige laste käest nende küssi-
 mistega, mis ma ollen alla pannud, siis saa-
 te nähha, kas teie lapsed ka on tähhele panne-
 misegega luggend ehk mitte, ja üttelge siis neile
 weel need juttud ja teggud, mis teie weel en-
 nam ollete leidand Piibli ramatussest, ja mae-
 nitsege lapsi, et nemmad ka peawad ellama kui
 need waggad kennest rägitalse, ehk näitke nen-
 dele, kuidas Jummal neid on nuhtlend, kes
 temma kässo sanna wasto teinud. Jummal
 andko nüüd, et teie teite lastega woiksite
 selle

felle piisfoke ramato läbbi Jummal ja meite
 õnnisteggia Jesusse Kristusse pole juhhatud
 saja: temma õnnistago omma ellawa sanna
 teite keikide süddamette sees, ja andko et teie
 moite selle tee peäle kãia mis Piibli ramat
 teitele näitab, ja mis taewa pole juhhatab.

Juhhataja

Piibli ramato sisse.

1) Jummal se keige wäggewam loja loi
 taewast ja maad ja keik mis seal sees on 2)
 kue päwaga 3) ei ühhestki asjast. 4) kuen-
 damal päwal loi Jummal innimesi, 5) meest
 mulla tükkist, 6) ja puhhus temma ninnase
 ellawat õhko, se olli innimesse hing: 7) Naest
 loi Jummal mehhe külje luust. Kui nüüd
 Jummal keik olli lonud, 8) siis hingas seits-
 mel päwal, ja puhhises seitsmest päwa hinga

- 1) Kes on keik asjad lonud?
- 2) Mitme päwaga on Jummal keik lonud?
- 3) Mis asjast on Jummal keik lonud?
- 4) Mis loi Jummal wimaks?
- 5) Kust on Jummal esimesse innimesse ihho loa
 nud?
- 6) Kust temma hinge sai?
- 7) Kust Jummal naest loi?
- 8) Mis teggi Jummal seitsmel päwal?

missse päwaks ja Jummalat tenistusseks. Agga 1) inimenne olli Jummalat näo järrele lodud, 2) se on, temma olli ilma pattota ja ilma süta, ta olli pühha, õige ja õnnis.

3) Ja Jummalat panni neid Edeni ehk Paradisi aedas. 4) Nemmad wallitsetid keik ülesse ellajatte, ja ollid õnsad Jummalat armastusse sees, kes neile olli keik waimolikkud ja ihholikkud õnnistused annud. 5) Agga kes Paradisi aedas olli üks pu, selle pu wiljast olli Jummalat ütelnud: teie ei pea sest mitte sõma, 6) sest mil päwal teie sest sõte peate teie surrema. 7) Sadanas, 8) kes ennemuiste üks Ingel olli, ja omma uhkusse läbbi olli Jummalast ärratagganenud ja kurjaks waimuks sanud. Temma ep sowind selle esimeste inimestele sedda suurt õnnistust mitte, waid 9) ta kuusas neid, 10) et nemmad ka pidid kurjaks ja õnnetumaks ja temma sarnatseks sa

- 1) Kelle sarnatseks on Jummalat inimest lonud?
- 2) Mis se on?
- 3) Kus ellasid esimesesed inimessesed?
- 4) Mis kasso olli neile Paradisis?
- 5) Mis keelis Jummalat neile?
- 6) Mis ahwardas Jummalat neile?
- 7) Kes kaetses inimessi?
- 8) Kes olli Sadanas?
- 9) Mis ta teggi?
- 10) Mis ta sowis?

ma. 1) Ta wottis ussi náo ennese peäle, ja pettis neid árra: 2) útteldes: kui teie fest puust sôte, siis sate teie Jummalá sarnatses. 3) Ewa arwas, et us selle pu wilja sömisse lábbi olleks targaks sanud, sepárrast uskus temma mis us rágis, ja sôí fest wiljast mis Jummal olli keelnud, 4) ja andis úhtlase ka omma mehele ja temma sôí. Agga et nüüd innimesesed ollid Jummalá kásso wasto teinud, ja kurrati sanna kuulnud, siis said nemmad ka, 5) kurrati sarnatses, patto lábbi, ja se nuhtlus tulli nende peäle, mis Jummal olli áhwardanud. 6) Nemmad piddid Paradisi aiast wálja minnema, paljo hádda kandma, ja wiimses árra surrema. Agga Jummal heidis armo innimeste peäle, et nemmad ei pidand mitte iggawesse dnnetusse sees jáma, 7) ja tootas neile úhte lunastajat-lákkitama, 8) kes piddi innimesi Jummalaga árraleppima,

- 1) Kuida tulli kurrat nende jure?
- 2) Kuida pettis ta Ewat árra, ja mis tootas temma innimestele.
- 3) Redda pettis kurrat essites?
- 4) Redda pettis Ewa jälle?
- 5) Kelle sarnatses said innimesesed patto lábbi?
- 6) Mis nuhtlus tulli pattuste innimeste peäle?
- 7) Mis tootas Jummal pattustele?
- 8) Mis piddi se lunastaja teggema?

ja igaawesfest nuhtlusfest peästma. 1) Agga pat tulli Adama läbbi keikide innimeste peäle, sedda näme jubba Adama esimesse poia Kaini sees, sest 2) temma tappis omma wenda Abelit ärra. 3) Adama kolmas poeg olli Set, ja temma poeg Enos, ja temma poeg Kenan, ja temma poeg Maalalel, ja temma poeg Jared, 4) ja temma poeg Enoh, kes ep olle mitte surnud, sest Jummal wottis tedda ma peält ärra, et ta Jummalale karilik innimenne olli. 4) Enohi poeg olli Metusala, kes 969 aasta wannaks jäi. Metusala poeg olli Lemeel, ja temma poeg Noa. 6) Innimesed ollid Jummalast ärratagganenud, ja teggid kurja Jummalale ees, 7) sepärrast tahtis Jummal neid ma peält ärrakautada. 8) Ta laskis nendele sedda kulumada ja andis neile 120 aastad aega, et nemmad piddid ommad pat-

- 1) Mis ollid Adama lapsed ommast wannemattest pärrind?
- 2) Mis teggi Adama poeg Kain?
- 3) Kes ollid Adama suguwõõsäd?
- 4) Mis panneme Enohist tähhele?
- 5) Kui wannaks sai Metusala?
- 6) Kuida ellasid innimesed sel ajal?
- 7) Mis nou wottis siis Jummal?
- 8) Mitto aastad andis ta neile meele pärrandamiseks?

kurri, et mitte kümme waggad nende seas ol-
 lid, 1) sepärrast Ibi Jummal linna ja keik rah-
 was mahha tullega taewaast. 2) Agga kaks
 inglid piddid enne sedda Lotti omma perrega
 wälga saatma. 3) Pärast sedda kiusas Jum-
 mal Abraami ja laskis, et ta piddi omma poe-
 ga Izaak wotma tapma ja ohwerdama. 4)
 Abraam tahtis sedda tehha, 5) agga Jummal
 keelis jälle, 6) ja arwas Abraamile õigus-
 seks, et ta olli Jummal sanna kuulnud. 7)
 Sel ajal ellas ka Melkisedek, 8) üks wagga
 Salemi kuningas, kes ka Jummal preester
 olli. 9) Temma sündimisest ja surmast ei
 tea meie ühtegid, sepärrast ja muude asjade
 pärast hütakse tedda Kristusse tähheks. 10)
 Abraami poeg olli siis Izaak, 11) ja temma
 poeg Jakob, 12) kedda ka Ibraeliks hütakse

- 1) Mis nuhtlus tulli siis nende peäle?
- 2) Kas Lot ka hukka läks?
- 3) Kuida kiusas Jummal Abraami?
- 4) Mis teggi Abraam?
- 5) Kas Jummal laskis Isaaki ärratappa?
- 6) Mis kasso olli Abraamile sest kiusatussest?
- 7) Kes ellas sel ajal?
- 8) Misfugaune ta olli?
- 9) Kuida hütakse sepärrast?
- 10) Mis Abraami poia nimmi olli?
- 11) Ja Isaaki poia nimmi?
- 12) Kuida hütakse tedda weel?

Temmast tulles Iisraeli'ehk Juda rahwas. 1) Esaw, 2) Jakob wend müüs omma esimese õigust Jakobile, 3) ning Jakob wottis parrast sedda ka Esawi õnnistust ommast isast ärra, 4) separrast wihhastas Esaw Jakobit, ja tahtis tedda ärratappa. 5) Jakob wottis siis kätte, ja pöggeneb ärra Labani jure. 6) Selle tee peäle näggi ta unnes: üks reddel seisis ma peäl ja temma ots putus taewasse, Jehowa seisis seäl peäl, ja Jummalal inglid olid seäl peäl üllesminnemas ja mahhatullemas. 7) Ennam kui kakskümnen aastad olli ta Labani jures, ja tulli parrast sedda suure rikkusse ja paljo lastega jälle koiu. 8) Selle tee peäle woitles temma Jummalaga, mis parrast tedda Iisraeliks hüdeti. 9) Nenda tulli ta koiu ja Esaw andis temmale andeks. 10) Jakob armastas Josepi ennam kui keik ommad

- 1) Kes olli Jakobit wend?
- 2) Mis ta teggi?
- 3) Mis teggi Jakob temmale pahha?
- 4) Kuida wottis Esaw sedda wasto?
- 5) Kenne jure pöggeneb siis Jakob?
- 6) Mis näggi temma tee peäle?
- 7) Kui kaua olli ta Labani jures?
- 8) Mis sündis, kui ta tagga tulli?
- 9) Kuidas wottis Esaw tedda wasto?
- 10) Kuida armastas Jakob ommadest poiatest keige ennamiste?

poiad, 1) Sepärrast wiikfasiid temma wennad
 tedda, ja müsid tedda ärra Egiptusse male.
 2) Seäl panti tedda wangi, agga et Jummal
 temmaga olli, siis sai ta jälle lahti, ja Egiptus-
 se ma Wallitsjaks. 3) Kui nüüd üks suur
 nälsg tulli, siis wottis temma omma issa ja wen-
 nad nende perega ennese jure, ja nemmad said
 sureks rahwaks. 4) Kui Josep olli ärra sur-
 nud, siis kartsid Egiptusse rahwas neid, ja
 Egiptusse kuningas Waras teggi neile paljo
 waewa, et nemmad piddid hukka sama. 5)
 Agga Israeli lapsed pallusid abbi Jummal
 käest, ja Jummal läkkitas Mosest, 6) et ta
 piddi neid Egiptusse maalt wälja wima. 7)
 Kuningas Waras ei tahtnad neid mitte las-
 ta, agga Jummal sundis tedda kümme nuht-
 lusse läbbi. 8) Enne kui Israeli lapsed wäl-
 ja läksid seadis Jummal pasa- talle tappa ja

- 1) Mis teggid sepärrast temma wennad?
- 2) Mis sündis temmale?
- 3) Mis teggi temma omma issale ja wennattel?
- 4) Mis teggi Egiptusse kuningas Israeli rahwas-
le?
- 5) Redda läkkitas Jummal?
- 6) Miks pärrast läkkitas ta tedda?
- 7) Kuida laskis Egiptusse kuningas Israell,
rahwas wälja miina?
- 8) Mis seadis Jummal sel ajal?

süa, 1) nende ärra peästmissse mällestusseks.
 2) Se sündis 1300 aastad enne Kristusse
 tullemisse. 3) Kui nemmad merre jure tul-
 lid, siis andis ennast wessi lõhki ühhest ärra,
 ja nemmad käisid keft merrest läbbi kuiwa peäl.
 Egiptusse rahwas aja sid neid tagga, agga
 wessi tulli jälle taggasi ja kattis keif Warao
 wägge, et neist jänud ülle ei ühte ainustki.
 4) Kui Ißraeli lapsed ollid wiiskümmend pä-
 wad kõrbes käinud, siis andis Jummal neile
 need kümme käsud, 5) Mosesse läbbi, 6)
 Sinai mäe peäle, ja paljo muud kässo san-
 nad. Jummal seadis Jummalala tenistust ja
 ohwrid, Jesusse Kristusse ennetähendamis-
 seks, 7) ja panni Aaroni Mosesse wenna ülle-
 maks preestriks. Keige se tee peäle kõrbes
 näitis Jummal neile teed pilwe samma läbbi.
 8) Ta toidis neid lihaga ja laskis igga pä

- 1) Miks se?
- 2) Millal se sündis?
- 3) Mis suur inmeteggo teggi Jummal, kui Ißrae-
li rahwas merre jure tulli?
- 4) Millal andis Jummal Ißraeli rahwale need
kümme käsud?
- 5) Kenne läbbi?
- 6) Kus?
- 7) Kedda panni Jummal illemaks preestriks?
- 8) Kuida said Ißraeli rahwas omma toidust
kõrbes?

Manna taewast mahha tulla. 1) Agga om-
 meti nurrisesid Juda rahwas sagedaste, sepär-
 rast piddid nemmad nellikümmend aastad kõr-
 bes ollema, agga mitte sedda Kanaani maad
 näggema, 2) kui agga Josua ja Kaleb. 3)
 Sel ajal ellas ka se wagga Job. 4) Jummal
 laskis temma ellajad ärra wotta, temma lap-
 sed ärra surra, ta isse jäi haigeks, 5) agga
 Job kannatas keik sedda kannatlikko süddame-
 ga, 6) sepärrast andis Jummal temmale en-
 nam, kui temmal enne olli, 7) Moses surri
 kõrbes ärra, 8) ja Jummal mattis tedda isse
 ärra. 9) Josua Mosesse sullane sai nüüd
 jälle kohto moistiaks Mosesse asemel. 10)
 Ta wiis Iisraeli lapsed Kanaani male, kau-
 tas pagganad ärra, kes seäl sees ellasid, ning
 jaggas Kanaani maad wälja. 11) Kui Josua

- 1) Kui kaua ollid Juda rahwas kõrbes?
- 2) Kes tulli nendest Kanaani maale?
- 3) Kes ellas sel ajal?
- 4) Mis sündis temmale?
- 5) Mis teggi siis Job?
- 6) Mis lasso olli temmal sest?
- 7) Kas Moses Kanaani male tulli?
- 8) Kes mattis tedda ärra?
- 9) Kes jäi nüüd jälle kohtomoistiaks?
- 10) Mis ta teggi?
- 11) Mis sündis, kui Josua olli ärra surnud?

olli ärra furnud, siis tenis Juda rahwas wõd-
 raid Jummalaid, 1) sepärrast andis Jummal
 neid sagedaste risujatte kätte, 2) agga kui nem-
 mad jälle ümberpöörsid Jummal pole, om-
 mad pattud kahhetsefid ja meelt parrandasid,
 3) siis tõstis Jummal neile kohto moistiad,
 ja need peästsid neid nende käest, kes neid ol-
 lid risunud. Misuggused kohtomoistiad ollid
 Gideon, Jehuta ja Simson ja muud. 4)
 Kohtomoistiatte ajal ellas ka se wagga lesk-
 naene Rut, kedda Boas naeseks wottis. 5)
 Temma sugguwõssast on Dawid sündinud.
 6) Se keige wiimne kohto moistia olli se proh-
 wet Samuel. 7) Ta seadis prohweti kolid
 kautas wõdrad Jummalad ärra, ja õppetas
 dige Jummalat tenistust. 8) Agga kui Sa-
 muel wannaks jäi, siis tahtis Juda rahwas
 üht kuningast saja, kui teised pagganad, 9)
 sepärrast pididi Samuel Jummalat kässe järre-

- 1) Mis nuhtlus tulli siis nende peäle?
- 2) Millal said nemmad jälle lahti?
- 3) Kuida teggi Jummal sedda?
- 4) Kes ellas sel ajal?
- 5) Mis spärrast panneme sedda tahhele?
- 6) Kes olli se wiimne kohto moistia?
- 7) Mis ta head teggi?
- 8) Mis spärrast olli temma se wiimne kohtomoistia?
- 9) Kes sai kuningaks?

le Sauli kunnigaks woidma. 1) Kunningas Saul kiusas omma wäimeest David kümme aastad tagga, ja otsis tedda surmata, ja wiimseks teppis ta isse ennast modkaga ärra. 2) Sauli pärrast sai David kunnigaks tõstetud, kes juba ammo olli Samuelist kunnigaks woidetud. 3) Temma olli wagga, agga ta teggi ommeti mõnikord suured pattud, ja piddi sepärrast paljo willetsust ommast lastest näggema. 4) Selle Davidile tootas Jummal, et Messias piddi temma sugguwõsfast sündima. 5) Temma ajal surri se wanna Prohwet Samuel ärra, ja se prohwet Nathan ja Gad ellasid ka Daweti ajal. 6) Temma pärrast sai temma poeg Salomo kunnigaks. 7) Se olli se keige rikkam, ja keige targam kunningas. 8) Ta ehitas ühhe Tempeli ülles Jerusalemmas, agga omma wannusse sees tagganes ta Jummalast ärra ja tenis Paalid, 9) sepärrast ähwardas Jummal temmale, et

- 1) Mis teggi kunningas Saul?
- 2) Kedda tõsteti temma järrele kunnigaks?
- 3) Kuidas temma olli?
- 4) Mis tootas Jummal temmale?
- 5) Mis Prohwet ellas Daweti ajal?
- 6) Kes tulli Daweti järrele?
- 7) Kuidas temma olli?
- 8) Mis ta teggi?
- 9) Mis ähwardas Jummal temmale?

ta tahtis pole rigi temma poia kääst ärrawotta.
 1) Sedda teggi Jummal ka, sest kui Salomo ärra surri, ja temma poeg Neabeam kunningaks sai, 2) siis lahkusid kümme sugguar-ro teisest ärra, kedda Iisraeli kunningrigiks hüdeti. Kaks sugguarro jäid Neabeami wallitsusse alla, kedda Juda kunningrigiks hüdeti. 3) Zerobeam olli se essimenne Iisraeli kunningas. 4) Ta panni kaks kuld-wassikast üles, 5) ja ütles rahwa wasto: se on sinno Jummal! et rahwas ei piddand mitte Jerusalemma minnema ohwid ohwerdama. 6) Keik Iisraeli kunningad tenisid wodrad Jummalad, 7) sepärrast lakkitas Jummal prohwet Elias nende jure, 8) kes Paali tenistust teotas ja ärrakautas, sured tähhed ja immeteggud teggi, 9) ja wiimseks woeti tedda taewa tullese wanfriga. 10) Nüüd lakkita-

- 1) Kes sai Salomo pärrast kunningaks?
- 2) Mis temma wallitsusse alla sündis?
- 3) Kes olli essimenne Iisraeli kunningas?
- 4) Mis temma teggi?
- 5) Mis pärrast teggi temma sedda?
- 6) Kuidas ollid teised Iisraeli kunningad?
- 7) Kedda lakkidas siis Jummal?
- 8) Mis teggi temma?
- 9) Kus ta jäi?
- 10) Kedda lakkitas nüüd Jummal?

tas Jummal Elisa prohvetiks, 1) kes ka su-
red t ahhed ja immeteggud teggi, ja surnud  l-
les arratas, agga  sraeli kunningad ei holind
fest  htegid. 2) Nemmad ellasid m llemad
 sraeli rigis sel ajal, kui Josawat Juda rigi
 llejwallitses. 3) Sep rrast l kkitas Jum-
mal  siria kunningast Salmaneser, kes wiim-
nest  sraeli kunningast Osea, k mme  srae-
li suggu-arroga wangi wiis  siria male, 4)
ja panni pagganad Samaria linnade sisse el-
lama. 5)  lle  ltse on  hheksateistk mmen
 sraeli kunningad olnud. 6) Agga need
pagganad, kes Samaria linnas ellasid said
w gga kangeste laukoere l bbi tagga kiusanud,
7) sep rrast tenisid nemmad Jehowat, agga
wodrad Jummalad ka, ja ehitasid  hhe tem-
pli Samarias. 8) Juda rahwas wihtas Sa-
maria mehhed, et nende Jummalad tenistus
ep olnud mitte puhhas. 9) Need k mmen

- 1) Mis ta teggi?
- 2) Millal ellasid m llemad?
- 3) Kuida nuhtles Jummal tedda?
- 4) Kes ellas n nd  sraeli kunningrigis?
- 5) Mitto  sraeli kunningad ollid?
- 6) Mis Sammaria linna pagganattel s ndis?
- 7) Mis nemmad s is teggid?
- 8) Mis fest tulli?
- 9) Kas need k mme suggu-arra on taggasi tulnud?

suggu arro ei olle ial mitte taggasi tulnud. 1) Nemmad said arrawinud 3283 aastad ma- ilma lomisse parrast. 2) Uks sadda ja wiisteistkümnen aastad parrast sedda tulli Pabeli kuningas Nebukadnetsar, ja wiis sedda kuningrigi Juda ka wangi, 3) Tojakini ajal. 4) Agga seitse kümme aasta parrast tullid Juda rahwas Pabelist jälle taggasi. 5) Sidkia olli keige wiimne Juda rigi kuningas, 6) agga temma panni Pabeli kuningas was- to, 7) separrast wottis Pabeli kuningas ted- da finni, tappid temma poiad temma filma ees ärra, laskis temma filmad pinmedaks teh- ha, tedda Pabeli wia, ja põlletas ärra Jeho- wa koia, kuningas koia ja keik Jerusalemma koiad. 8) Se sündis 3283 aastad ma ilma lomisse parrast. 9) Ülleühtse on Juda rigi kuningad kaaskümmend olnud. 10) Nende

- 1) Millal said nemmad ärra winud?
- 2) Kas Juda kuningrigi rahwas on ka wangi olnud?
- 3) Mil ajal?
- 4) Mil ajal tullid nemmad jälle taggasi?
- 5) Kes olli se keige wiimne Juda rigi kuningas?
- 6) Mis ta teggi?
- 7) Mis süs Pabeli kuningas temmale teggi?
- 8) Millal se sündis?
- 9) Mitto on Juda rigi kuningad olnud?
- 10) Mitto waggad ollid seal seas?

seas ollid 4 waggad Afsa, Josawat, Hiskias,
 ja Jostia. Teised ollid ehk said karjaks. 1)
 Prohwet Jeremias olli sedda suurt õnnetust
 enne kulutanud, 2) ja jõi Juda male, kui
 rahwas ärrawidi. 3) Agga Prohwet Eze-
 kiel ja Daniel ollid rahwa jures Pabeli. Da-
 niel sai suure au sisse Pabeli kunninga jure,
 et Jummal tedda olli kaitstud laukoerte au-
 kus. 4) Se prohwet kulutas prowheti wisil,
 et Kristus piddi 490 aasta pärrast sündima.
 5) Jeremias olli ka enne kulutanud et Juda
 rahwas piddi agga 70 aastad wangis ollema,
 6) sepärrast ärratas Jummal Korefi Persia
 kunninga waimo, et ta laskis Juda rahwas
 omma male taggasi tulla, ja Jerusalemma lin-
 na ja Jummalala tempel sai jälle üllesehitud,
 7) Serubabeli, Neemia ja Esra wallitsusse
 alla. 8) Aman se keige surem Ahaswerusse
 kunninga nou andia, 9) tahtis Juda rahwa

- 1) Mis prohwet olli sedda nuhtlust-ennekulutanud?
- 2) Kus ta ellas.
- 3) Mis prohwet ellas sel ajal weel?
- 4) Mis kulutas Daniel prowheti wisil?
- 5) Kes olli Juda rahwa ärra peästmist enne kuluta-
tanud?
- 6) Kenne kunninga alla tullidnad jälle taggasi?
- 7) Kes wallitses sel ajal Juda rahwa ülle?
- 8) Kes olli Aman?
- 9) Mis ta tahtis?

ülle üht suurt õnnetust wia, et neid tappakse
 hopis ärra; 1) agga Ester üks waene Juda
 laps sai kunninga Krauaks, ja pallus kunning-
 gat nende eest, 2) ja Aman isse tappis ennast
 ärra. 3) Sel ajal ellas Prohwet Sakaria,
 4) ja ragis Jesusse sisse tullemisest Juru-
 lemma linna, ja kolmekümnest hõbbe rahha
 tükkist, mis Juda Iskariotile anti. 5) Ka
 se prohwet Aggai ellas sel ajal, ja Malakia.
 6) Kui Neemia olli ärrasurnud siis wallitsesid
 üllemad preestrid Juda rahwa ülle, 7) ja
 nende wallitsusse alla teggid Egiptusse kün-
 ningas Tolomäus Lagi ja Siria kunningas An-
 tiokus Juda rahwale paljo hädda ja waewa.
 8) Agga wiimaks ärratas Jummal Matatia,
 ühhe preestri waimo ülles, etta wasto panni,
 ta kiskus pagganatte Altarid mahha, ja söd-
 dus pagganatte wasto. 9) Temma poeg
 Makkabäus tuli temma järrele ja söddas Ju-

- 1) Kes pdris sedda sirt õnnetust Juda rahwa
peält ärra?
- 2) Mis olli Amani uuhtlus?
- 3) Mis prohwet ellas sel ajal?
- 4) Mis ta kulutas prohweti wifil?
- 5) Mis prohwet ellas sel ajal weel?
- 6) Kes wallitses Neemia järrele Juda rahwa ülle?
- 7) Mis sündis nende wallitsusse alla?
- 8) Kes panni temma wasto?
- 9) Mis teggi temma poeg?

da rahwa eest, ehhtas templi jälle üles, ja olli üks wagga mees, 1) mis temma järrele kajaad ep olnud, waid nemmad tõstsid ennast üllemaks preestritteks, ja wiimaks kuningateks, ja sõddasid sagedaste wallitsusse parrast teine teise wasto ni kaua, 2) et wiimaks Juda rahwas Roma rahwa wallitsusse alla tulli. 3) Se olli 60 aastad enne Kristusse sündimisse. 4) Roma rigi Kaiser panni siis Herodest kuningaks Juda rahwa üle. 5) Temma ehhtas templi kinnaste, agga wallitses hirmus.

6) Nüüd tulli se aeg et se ma-ilma lunastaja piddi sündima, kuida prohwetid sedda ollid ennekulutanud. 7) Jesus Kristus meie keige kallim lunastaja ja õnnisteggia sai siis neitsist Mariast Petlemas ilmale todad. 8) Se sündis nelli tuhhad aastad ma-ilma lomisse parrast. 9) Jummal laskis Jesusse sündimist essiteks karjastele kulutada, kes seaks

- 1) Mis temma järrele kajaad teggid?
- 2) Mis sest tulli?
- 3) Millal se olli?
- 4) Kes nüüd kuningaks sai?
- 5) Mis ta teggi?
- 6) Mis aeg nüüd tulli?
- 7) Kus pole sai temma ilmale todud?
- 8) Millal se sündis?
- 9) Kes on sedda keige essite teada sanud?

sammus wäljal ollid didses, 1) ja ilmutas üh-
 he tähhe läbbi targastele homiko maal et Ju-
 da kuningas olli sündinud, 2) nemmad tul-
 lid siis tedda kummardama. 3) Agga kun-
 ningas Herodes tahtis tedda hukkata, 4) se-
 pärrast piddi Josef ja Maria Jummalala kässo
 järrele omma lapsokessaga Egiptusse male põg-
 genema ja seäl ollema kunni kuningas Hero-
 des sai ärrasurnud, siis tullid nemmad jälle
 taggasi. 5) Jesus ellas nüüd Nadsaretis
 omma wannematte jures, ja auustas neid kui
 lapse kohhus on. 6) Omma kahheteistkü-
 nema aasta sees näitis temma jubba üht suurt
 tarkust ülles, et ta läks pühha koia, ja rägis
 Jummalikkust asjades, et need sedda immeks
 pannid kes sedda kuulsid. 7) Ta jäi omma
 wannematte jures kunni ta 30 aastad wan-
 naks sai, siis laskis ta ennast ristida Joannes-
 fest ja hakkas õppetama. 8) Omma sõbrat:

- 1) Kes pärrast sedda?
- 2) Mis nemmad teggid?
- 3) Mis kuningas Herodes teggi?
- 4) Kuhho läks siis Jesusse issa ning emma tem-
 maga?
- 5) Kus ellas Jesus pärrast sedda?
- 6) Mis ta teggi kahheteistkümnema aasta sees?
- 7) Millal hakkas temma õppetama?
- 8) Kes olli temma seltsiks?

te seast wallitseš ta ennašt 12 wälja, 1) kedda Jüngritteks ja pärrast sedda Apostlittöks hüdeti. 2) Nemmad ollid Jesusse sures, ni kaua kui ta ma peäle ellas, 3) agga 70 jüngrid läkkitas Jesus wälja õppetamas. 4) Jesus isse õppetas, ja temma õppetus olli armo, tarkusse ja troosti täis: 5) temma õppetas, et innimesed piddid tedda õnnisteggiaks uskus wasto wotma, meelt parrandama, ja Jesusse märko andmisse järrele ellama, kui nemmad tahtsid õnnsaks saja. 6) Temma õppetust kinnitas temma Jummalikkude immeteggude läbbi. 7) Ta teggi haiged terweks, ajas kurratid wälja, ärratas furnud ülles, ja teggi muud tähhed. 8) Temma olli senna kulelik ilma eksituseta ja teggi keik Jummalata tahtmist meite ašsemel, et ta tahtis meite õnnistust sannakuulmisse läbbi ärra tenida. 9) Temma ep otsind mitte au

- 1) Kuida neid hüdeti?
- 2) Kui kaua ollid nemmad Jesusse jure?
- 3) Kas Jesus ommal ajal üksi õppetas?
- 4) Kuidas olli Jesusse õppetus?
- 5) Mis ta õppetas?
- 6) Kuida teggi temma sedda tööks, et temma õppetus olli Jummalata tahtmisse järrel?
- 7) Mis immeteud teggi temma?
- 8) Mis teggi temma meite lunastamisse pärrast enne sedda et ta meite eest kannatas?
- 9) Kuidas olli temma meel?

ehk rikkust ehk head pävad ma-ismas, waid innimeste meele parrandamist ja õnnistust.

1) Ta tahtis neile ikka head tehha, ja omma tassandusse, allandusse, kannatusse, sanna-kuulmisse, armastusse ja armo läbbi neile õpetusse märgiks olla. 2) Agga ommeti pididi temma paljo wiha, teodamisest ja taggakiusamisest kandma, 3) agga ta trõdõstis ommad Jüngrid tulles suure auu ja õnnistussega. 4) Kui se tõsine Jummal teadis temmal kül omma risti surma aega, sepärrast seadis waimsel õsel pühha õhto sõma aega 5) temma surma mällestusseks, 6) kannatas siis õlli mäel hingede polest meite hingede eest, ja pärrast sedda ihho polest paljo piin ja hädda, ja surri risti pu peäle ärra. 7) Keige selle kannatusse läbbi wõttis temma meite nuhtlus meie peält ärra, mis meie jubba Adami sees ollime ärrateninud. 8) Et Jesus isse olli ilma süta, sedda naitis

1) Mis ta sowis?

2) Mis pididi temma ommade jüngrittega kannatama?

3) Kuida trõdõstis temma ommad jüngrid?

4) Mis ta seadis enne kui ta ärra surri?

5) Miks se?

6) Mis ta siis kannatas?

7) Mis saatis temma meile temma kannatamisest läbbi?

8) Kas temma omma sü pärrast ka kannatas?

Jum-

Jummal suure tähte läbbi, mis ta taewa ja
 ma peäle teggi, kui Jesus ärra surri. 1)
 Kolmandamal päwal tousis Jesus jälle surnust
 ülles, näitis ennast ommade jüngrittele, 2)
 ja käs kis, et nemmad piddid Ewangelium kei-
 ge ma ilmale kulutama; ja is sa, poia ja pühha
 waimo nimmel ristima. 3) Nelli kümnen pä-
 wad üllestouss misse pärrast läks ta nähtawal wisil
 taewa, 4) ja tootas et ta tahtis iggas ajal nägge-
 matta wisil meite jures olla, ja wiimsel päwal jälle
 kui ma ilma koho moistia nähtawal wisil tulla.
 5) Kahheksa päwa pärrast sedda läkkitas Je-
 sus ommade jüngrittele pühha waimo taewast,
 et nemmad nüüd woiksid keige ma- ilma keeled
 kälida, suured immeteggud tehha ja innimeste
 süddant ärra woita. 6) Apostlid läksid keige
 ma- ilma, kulutasid sedda õppetust Jesusse
 Kristusse ärralunastamisest, 7) ja paljo tuh-
 had Juda ja paggana rahwa seas said risti

- 1) Kas ta surma sees jäi?
- 2) Mis ta käs kis ommade jüngrittele?
- 3) Millal läks ta taewa?
- 4) Mis ta tootas kui ta taewa läks?
- 5) Mis Jesus teggi pärrast sedda et ta olli taewa
länud?
- 6) Mis nüüd Apostlid teggid?
- 7) Mis kasso sest tulli?

innimesteks. 1) Ka Jesusse wiha mees Saulus poris Jesusse pole, 2) kui Jesus tedda tae-
 wast hüdüs, ja panni temma nimmi Paulus, ja
 temma sai suureks risti õppetusse õppetajaks.
 3) Need Apostlid Matteus ja Joannes, 4)
 ja Markus ja Lukas Apostlide seltsimehhed on
 Ewangeliummi ramatud kirjotanud. 5) Lu-
 kas on Apostlide teud ülles pannud. 6) Teised
 Apostlid on epistli ramatud kirjotanud. 7) Nen-
 de waewa eest ep olnud nende ma- ilma muud
 ühtegid, kui hädda, tagga kiusatus ja wiim-
 seks hirmus surm. 8) Neid tappeti Jesusse
 nimme pärrast keif ärra, kui agga Joannes.
 9) Nelli kümnen aastad Jesusse surma pärr-
 rast tallid Roma rahwas, kuidas Jesus sedda
 olli enne kulumatud, ja rikkusid Jerusalems

- 1) Keddä panneme keige annamiste tähhele nende
 seas, kes risti innimesteks said?
- 2) Kuidas se sündis?
- 3) Mis Apostlid on Ewangeliummi ramatud kir-
 jotand?
- 4) Kes weel?
- 5) Mis kirjotas Lukas weel?
- 6) Mis on teised Apostlid kirjotanud?
- 7) Mis Apostlid nende waewa eest said?
- 8) Kas nemmad on keif Jesusse nime pärrast ärras
 tappetud?
- 9) Mis Jüda rahwale sündis?

ma linna ärra: Juda rahwas said keige male ärra pillatud, ja ellawad siit sadik teiste rahwa seas sures waewas. 1) Wiimseks ilmutas Jesus Joannessele weel paljo, 2) mis ta on omma ilmutamisse ramatus üles pannud, agga meie ei woi sedda mitte moista; 3) sedda näme sest, et risti koggodus peab ma peäle paljo kannatama, agga et waggad risti innimesed peawad selle eest suure au ja õnnistusse õsališseks sama, mis Jummal tahhaks keikile anda.

- 1) Kennele ilmutas Jesus weel wiimseks?
- 2) Kus se on ülespantud?
- 3) Mis õppime meie sest?

